

Polyák Gábor

A NEMZETI SZABÁLYOZÓ HATÓSÁGOK FÜGGETLENSÉGE AZ AUDIOVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁSI IRÁNYELVBEN

BEVEZETÉS

Mindazt, amit a médiaszabadságról tudok, elsősorban Halmai Gábornak köszönhetem. *A véleményszabadság határjai* (Atlantisz Kiadó, 1994) és a *Kommunikációs jogok* (Új Mandátum Kiadó, 2002) a legfontosabb impulzusai voltak a kutatási témám kiválasztásának. Ráadásul az Alkotmánybíróság 1992-es vélemény- és sajtószabadság-döntései mögött is Gábor tudása és elkötelezettsége áll. A 30/1992. (V.26.) és a 37/1992. (VI.10.) AB határozatok máig a legvilágosabb kereteit adják a nyilvánosság szabályozásának. Az utóbbi döntés fontos tanulsága, hogy az államnak a médiarendszer alakításával kapcsolatban tevékeny feladatai vannak. E feladatok nagy részét a médiahatóságokon keresztül látja el, amelyekre ezért nemcsak az a szakmai nyomás nehezedik, hogy a piaci és a technikai környezet valóságának megfelelően koordinálják a médiarendszer folyamatait, hanem az az alkotmányos nyomás is, hogy a mindenkor kormányzati hatalom politikai igényeitől függetlenül, autonóm módon gyakorolják a hatásköreiket. A politikai környezet ebben természetesen szinte mindig ellenérdekelt, és szinte mindig vannak eszközök a politikai akarat érvényesítésére. Éppen a magyar Médiatanács súlyos politikai befolyásoltsága mutatott rá arra, hogy a médiahatóságok függetlenségével európai szinten is foglalkozni kell.

A médiahatóságok függetlenségének szabályozása egyrészt elengedhetetlen az európai jog egységes végrehajtásának biztosításához, másrészt azonban érzékenyen érinti a tagállamok szuverenitását. A médiahatóságok döntései közvetlen és mélyreható hatással vannak az egyes tagállamok médiarendszereinek szerkezetére és működésére.

Nem véletlen ezért, hogy a televíziós irányelv, valamint később az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv¹ a legutóbbi módosításig gyakorlatilag egyáltalán nem foglalkozott a függetlenség kérdésével. Ugyanakkor az sem véletlen, hogy a 2019-es módosítás² végül már részletes kötelezettségeket írt elő a tagállamok számára. 2010-től egyre sürgetőbbé vált, hogy az Európai Unió ne csak a média belső piaci kérdéseivel, hanem a médiaszabadsággal kapcsolatos kérdésekkel is foglalkozzon. A médiasza-

badsággal és pluralizmussal foglalkozó magas szintű munkacsoport 2013-as jelentése a szabályozó hatóságok függetlenségét „a valódi – és nem a névleges – médiapluralizmus egyik előfeltételeként” említette.³

Az AMSZ előző, 2007-ben elfogadott változata csak egyetlen utalást tartalmazott a szabályozó szervek függetlenségére, a tagállamok közötti együttműködéssel kapcsolatban: ezt az együttműködést a tagállamoknak az „illetékes független szabályozó szerveiken” keresztül kellett megvalósítaniuk (94 preambulumbekzdés). Ez az utalás ugyanakkor lendületet adott a szabályozó szervek függetlenségéről szóló európai tudományos vitának. A témában fontos összehasonlító adatokat tettek közzé, például az INIDREG projekt⁴ keretében és annak frissített változatában, az AVMS RADAR projektben⁵. Az IN-DIREG-jelentés tudományos elemzések alapjául is szolgált.⁶ Később részletes összehasonlító elemzések is születtek az egyes tagállamok szabályozó szerveinek függetlenségéről.⁷

A FÜGGETLENSÉG KÖVETELMÉNYE A FELÜLVIZSGÁLT AMSZ-BEN

A függetlenség mint pusztán formális követelmény

Úgy tűnik, hogy a médiaszabályozó függetlenségének európai szabályozása téves kiindulóponton alapul. Nevezetesen azon a feltételezésen, hogy a függetlenséget aláásó kormányzati, illetve politikai beavatkozás eszközei a források megvonása, a döntéshozók közvetlen utasítása és a szabályozó testület tagjainak visszahívása. Magyarország jól dokumentált tapasztalatai⁸ azonban azt mutatják, hogy a kormányzati, illetve politikai beavatkozás ilyen durva eszközök nélkül is tökéletesen megvalósítható. A jól fizetett, nagy apparátussal és széles döntési mozgástérrel rendelkező döntéshozók politikailag lojális döntéshozókként is működhetnek. Ehhez sem közvetlen utasításra, sem politikai zsarolásra nincs szükség.

Az irányelvben meghatározott követelmények szinte mindegyike formális. Ez azt jelenti, hogy az irányelv felvázol egy konkrét szervezeti, eljárási és

pénzügyi környezetet, amelytől az európai jogalkotó azt várja, hogy a szabályozó hatóságok tényleges tevékenységük során elfogulatlanok lesznek. A formális garanciák tehát közvetett garanciák. Ezek azok, amelyek valószínűleg képesek alakítani a médiahatóságok döntéshozatali mozgásterét. A valóságban azonban ezek teljesülése legfeljebb szükséges, de semmiképpen sem elégséges feltétele a pártatlan, megkülönböztetésmentes döntéshozatalnak.

2019 júliusában a magyar jogalkotó elfogadta az AMSZ felülvizsgálatát implementáló törvényét.⁹ Semmi jele annak, hogy a magyar parlament ne tekintené befejezettnek a jogharmonizációt. A médiatörvény módosítása azonban nem eredményezett változást a magyar szabályozó szerv, a Médiatanács jogállásában és működésében. A jogalkotó tehát úgy véli, hogy a Médiatanács szabályozása megfelel azoknak a követelményeknek, amelyet az irányelvben a szabályozó szervek függetlenségére vonatkozóan meghatározott.

A Médiatanács függetlenségével kapcsolatban legutóbb 2021 márciusában közölt komoly aggályokat egy európai szervezet. Az Európa Tanács emberi jo-

gi biztosának memoranduma a Médiatanácsot „politikailag irányított médiaszabályozó hatóságként” említi.¹⁰ Ezen túlmenően az emberi jogi biztos nagyrészt csak megismétli a Velencei Bizottság által 2015-ben jelzett aggályokat.¹¹ Szintén 2015-ben jelent meg az AudioVisual Media Services – Regulatory Authorities’ InDependence And Efficiency Review (AVMS RADAR) című elemzés, amely szintén komoly aggályokat fogalmazott meg a magyar Médiatanács függetlenségével kapcsolatban. Az Európa Tanács emberi jogi biztosának memoranduma ugyanazt a szabályozási környezetet és gyakorlatot értékelte, amely a korábbi kritikák tárgyát képezte, mivel a Médiatanács szervezeti és működési keretei 2015 óta változatlanok.

Ha a magyar médiatörvényt kizárólag abból a szempontból vizsgáljuk, hogy tartalmazza-e az AMSZ 30. cikkének átültetéséhez szükséges rendelkezéseket, akkor a magyar médiatörvényt hibátlannak fogjuk találni. A törvényben szerepelnek mindazok a rendelkezések, amelyek elvileg a független és autonóm döntéshozatal biztosításához szükségesek. Az alábbi táblázat a harmonizációs megfelelést mutatja.

<i>Az irányelvből származó követelmények</i>	<i>Megfelelő szabály a magyar médiatörvényben</i>
A szabályozó szervezetnek jogilag el kell különülniük a kormánytól.	Mttv. 123. §: a Médiatanács a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság független szerve, amely a Parlamentnek tartozik beszámolási kötelezettséggel, és amely jogi személyiséggel rendelkezik.
Funkcionálisan függetlenek saját kormányuktól és bármely más köz- vagy magánszervezettől.	Mttv. 109. §: a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság autonóm szabályozó szerv, amely kizárólag a törvénynek van alárendelve.
A nemzeti szabályozó hatóságok és testületek vezetőinek, illetve a szabályozási feladatot ellátó testület tagjainak kinevezésére és felmentésére vonatkozó feltételeket és eljárásokat, beleértve a megbízási időtartamát is, a nemzeti jog határozza meg.	Mttv. 124. és 125. §: a Médiatanács megválasztása.
A nemzeti szabályozó hatóságok vagy testületek nem kérhetnek vagy fogadhatnak el utasításokat más szervektől az uniós jogot végrehajtó nemzeti jog alapján rájuk ruházott feladatok ellátásával kapcsolatban.	Mttv. 123. §: a Médiatanács és tagjai kizárólag a magyar jog hatálya alá tartoznak, hivatali minőségükben nem utasíthatók.
A nemzeti szabályozó hatóságok vagy testületek megfelelő pénzügyi és humán erőforrásokkal rendelkeznek.	Mttv. 110/A. §: a Médiatanács humánpolitikájának szabályai.
A nemzeti szabályozó hatóságok vagy testületek saját éves költségvetéssel rendelkeznek, amelyet nyilvánosságra kell hozni.	Mttv. 134. és 135. §: a Hatóság és a Médiatanács pénzgazdálkodása
A nemzeti szabályozó hatóságok vagy testületek hatáskörét jogszabályban egyértelműen meg kell határozni.	Mttv. 132. §: a Médiatanács feladatai.
A nemzeti szabályozó hatóságok vagy testületek felelősségre vonásának módját a jogszabályok világosan meghatározzák.	Mttv. 133. §: éves jelentés az Országgyűlésnek.
A nemzeti szabályozó hatóságok vagy testületek megfelelő végrehajtási hatáskörrel rendelkeznek ahhoz, hogy hatékonyan ellássák feladataikat, és hozzájáruljanak az ERGA munkájához.	Mttv. 185-189. §: jogsértés esetén alkalmazandó jogkövetkezmények.
Nemzeti szinten hatékony fellebbezési mechanizmusok léteznek.	Mttv. 163-165. §: jogorvoslatok.

1. táblázat: a magyar médiatörvény harmonizációs megfelelése

A magyar példa jól mutatja, hogy az irányelv harmonizációja önmagában nem ad választ a szabályozó testület függetlenségével kapcsolatos összes kérdésre. Az irányelv nem ír elő semmilyen követelményt a szabályozó testület tagjainak jelölésére és megválasztására vonatkozóan, nem hoz létre semmilyen mechanizmust annak ellenőrzésére, hogy a hatóság valóban befolyástól mentesen működik-e, és számos értelmezési kérdést tisztázatlanul hagy.

A függetlenség mint tartalmi követelmény

Mindezek a problémák különösen hangsúlyosak a 30. cikk 2. bekezdésének első mondatával kapcsolatban, amely a következőképpen hangzik: „A tagállamok biztosítják, hogy a nemzeti szabályozó hatóságok vagy szervek pártatlanul, átláthatóan és ezen irányelv céljaival összhangban gyakorolják a jogköreiket, különös tekintettel a médiapluralizmusra, a kulturális és nyelvi sokszínűsége, a fogyasztóvédelemre, az akadálymentességre, a megkülönböztetésmentességre, a belső piac megfelelő működésére és a tisztességes verseny ösztönzésére.”

Úgy tűnik, hogy ez a mondat a függetlenség tartalmi követelményeit határozza meg. Valójában azonban az is kérdéses, hogy ennek a mondatnak van-e egyáltalán olyan normatív tartalma, amelyre figyelemmel akár a tagállami jogalkotó, akár a szabályozó szervek elszámoltathatók.

A 30. cikk 2. bekezdésének első mondata szerint a tagállamoknak először is biztosítaniuk kell a nemzeti szabályozó szervek pártatlan működését. A pártatlanság azonban az irányelv szövegében csak egyszer jelenik meg a szabályozó testületekkel kapcsolatban, az (53) preambulumbekkezdésben, amely a szabályozó testület határozatainak pártatlanságát említi. Ebből következik, hogy a pártatlan döntéshozatal a függetlenség következménye. Mivel azonban a preambulumban sem jogilag kötelező értelmezés, sem az értelmezést segítő részletes magyarázat nem található, a pártatlanság fogalma elméleti, illetve alkotmányos kategória marad. Vagyis nincs egyértelmű, világos és vitathatatlan, minden tagállamban alkalmazható jelentése.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell a nemzeti szabályozó szervek átlátható működését. Az átláthatóság nem szerepel az irányelv szabályozó testületekre vonatkozó szövegében. Az átlátható működés magában foglalhatja az indokolással ellátott határozatoknak, a döntéshozó testület jegyzőkönyvének és az éves munkatervnek a közzétételét, a frekvenciagazdálkodási terv elkészítését, az éves jelentés benyújtását, valamint nyilvános konzultációk tartását. Ez a

követelmény tehát a tevékenységek széles körét fedi le; ezeket a tevékenységeket a hatóságok nagyon különböző minőségben végezhetik.

Végezetül a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a szabályozó szervek az audiovizuális médiáról szóló irányelv célkitűzéseivel összhangban gyakorolják hatáskörüket, különös tekintettel a médiapluralizmusra, a kulturális és nyelvi sokszínűsége, a fogyasztóvédelemre, a hozzáférhetőségre, a megkülönböztetésmentességre, a belső piac megfelelő működésére és a tisztességes verseny előmozdítására. Ez a kötelezettség tehát további elvárások hosszú sorát nyitja meg, amelyek igen tágra értelmezhetők, és messze túlmutatnak az irányelv által lefedett szabályozási területeken. A műsorszórás célú frekvenciapályáztatás a legnyilvánvalóbb példa erre. A pályázati feltételek meghatározása és a pályázati ajánlatok értékelése olyan autonóm döntéshozatali terület, amely közvetlenül alakítja a médiakínálatot. Ez a döntés nem tehető teljesen formálissá részletes szabályokkal. A frekvenciapályázatra vonatkozó döntésekhez az érintett médiapiac és a rendelkezésre álló médiakínálat alapos ismeretére van szükség, ezért legfeljebb a pályázati feltételek és az értékelés garanciális kereteit lehet meghatározni.

Az akadálymentesítés olyan követelmény, amelyet az irányelv más rendelkezései részletesen számszerűsítenek. Ebben a tekintetben a nemzeti szervek szerepe tisztán végrehajtási jellegű, azaz ellenőrző és szankcionáló szerepet tölt be.

A belső piac megfelelő működése elsősorban a származási ország elvének¹² következetes alkalmazásával biztosítható, de az audiovizuális média szabályozásának harmonizációja, azaz az irányelv egésze erősíti a belső piac működését. Ebben a tekintetben a nemzeti szabályozó szervek önálló mozgásterrel rendelkeznek, elsősorban a kétoldalú vagy regionális, valamint az európai együttműködés során. A kétoldalú vagy regionális együttműködés alapvetően végrehajtási jellegű. Az európai szintű együttműködés az Audiovizuális Médiaszolgáltatások Európai Szabályozó Hatóságainak Csoportja keretében valósul meg.¹³

A kulturális és nyelvi sokszínűség érvényesülése olyan célkitűzés, amelyben a szabályozó hatóság működésének minősége jelentős szerepet játszik. Az európai kvóták szabályozásával az irányelv közvetlenül hozzájárul a kulturális sokszínűség érvényesítéséhez is, amelyben a szabályozó szerv szerepe ismét csak ellenőrző és végrehajtó jellegű. A kulturális és nyelvi sokszínűség azonban a műsorszórás frekvenciák pályáztatásának is szempontja lehet. A frekvenciák pályáztatásakor a szabályozó testület közvetlenül alakítja a rendelkezésre álló műsorkínálatot, ezzel együtt

pedig a kulturális és nyelvi sokszínűség érvényesülését is. Az is releváns tényező a kulturális és nyelvi sokszínűség előmozdításában, ha a szabályozóhatóság bármilyen módon befolyásolja a műsorgyártás támogatására szánt pénzügyi források elosztását. Ilyen esetben a hatóság nem pusztán ellenőrző és végrehajtó szerepet tölt be, hanem széles mérlegelési jogkörrel rendelkező politikaformáló döntéshozó.

Az önálló mérceként említett médiapluralizmus a médiaszabályozás átfogó célja.¹⁴ Ez magában foglalja a kulturális és nyelvi sokszínűséget a műsorválasztékban, valamint további tartalmi követelményeket, például az átfogó, pártatlan tájékoztatásnak, a kisebbségi csoportok képviselői lehetőségének és a földrajzi sokszínűségnek a követelményét. A pluralizmus olyan strukturális szempontokat is magában foglal, mint a médiapiac koncentrációjának mértéke, a piacra lépés lehetősége és a piaci erőforrásokhoz való hozzáférés lehetősége. Az e körbe tartozó szabályozási eszközök jelentős része a tagállamok nemzeti hatáskörébe tartozik. A pluralizmus megvalósulásának mértéke és minősége nem értékelhető kizárólag a jogszabályok szövege alapján: ez a követelmény dinamikus és összetett, ellenőrzése az érintett médiarendszerben zajló folyamatok elemzését igényli. A médiaszabályozóhatóság tevékenységének hatása a médiapluralizmus elvének érvényesülésére szintén összetett, és csak részletes elemzés alapján ítéltető meg. Abban az esetben, ha az európai jogalkotó elvárja a nemzeti jogalkotótól, hogy olyan jogi környezetet teremtsen, amelyben a szabályozó testület tevékenysége a médiapluralizmust erősíti, nemcsak – és nem elsősorban – jogalkotási kötelezettséget ró a tagállamokra, hanem elvárja a szabályozó testület tevékenységének nyomon követését és elemzését is.

A MONITORINGRENDSZER SZÜKSÉGESSÉGE

A 30. cikk 2. bekezdés első mondatának végrehajtása önmagában aligha számonkérhető. Azt, hogy a nemzeti jogalkotó eleget tett-e a cikk szerinti kötelezettségének, csak a szabályozó szerv tevékenységének figyelemmel kísérésével lehet ellenőrizni. Az európai jogalkotó elmulasztotta ezt az ellenőrzési rendszert kialakítani.

E tanulmány keretein belül monitoring alatt nem pusztán a jogszabályi környezet ellenőrzését, nem is a másodlagos források újrafeldolgozását, hanem a szabályozó szerv döntéseinek elsődleges elemzését értjük.

A meglévő ellenőrzési rendszereknél részletesebb, alaposabb elemzést lehetővé tévő nyomon követés

hatékony eszköz a jogalkotó számára ahhoz, hogy a szabályozó szervek függetlenségére vonatkozó jogharmonizációs kötelezettséget számonkérje. Természetesen léteznek olyan meglévő monitoring rendszerek, amelyek a médiahatóságok függetlenségével foglalkoznak. A legrészletesebb elemzést az IN-IDREG módszertanán alapuló monitoring nyújtja (Hans Bredow Institut, 2011; Institut für Europäisches Medienrecht, 2015). A Media Pluralism Monitor a „médiahatóság függetlensége és hatékonysága” vonatkozásában is tartalmaz mutatót.¹⁵ A Riporterek Határok Nélkül (Reporters without Borders) sajtószabadságra vonatkozó indexében is szerepel ez a szempont, több, a szabályozó hatóság függetlenségére vonatkozó kérdés révén.¹⁶ Ezek a mutatók azonban mind szakértői elemzéseken és kérdőíveken, illetve az adott szakértők helyzetértékelésén alapulnak, és nem tárják fel a problémákat a jogi eljáráshoz szükséges részletességgel. Általános képet adnak a médiaszabályozó testület helyzetéről és környezetéről, de nem tesznek bizonyítékokon alapuló, elsődleges kutatáson alapuló állításokat.

A Régiók Bizottsága az AMSZ felülvizsgálatáról szóló véleményében¹⁷ éppen ezt a mulasztást javasolta orvosolni a jogalkotási folyamat során.¹⁸ A vélemény a 30. cikket a következő bekezdéssel javasolta kiegészíteni: „A nemzeti szabályozó hatóságok függetlenségének érvényesülését, különös tekintettel a (2) bekezdés első mondatára a Tanács 168/2007/EK rendeletének (2007. február 15.) 4. cikke (1) bekezdése d) pontja alapján a Bizottság kérésére az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége figyelemmel kíséri és elemzi. Az elemzés két évente vizsgálja a nemzeti szabályozó hatóságok működési feltételeit és tevékenységét, és az érintettek lehető legszélesebb körének bevonásával készül. Az elemzés alapjául szolgáló szempontrendszert az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége nyilvános konzultációt követően határozza meg. Az elemzés eredménye nyilvános.”

Ez a javaslat lehetővé tette volna az irányelv hatékonyabb végrehajtását, meghozzá a lehető legnagyobb nyilvánosság mellett és jelentős új források mozgósítása nélkül. Az Alapjogi Ügynökség (Fundamental Rights Agency, FRA) elegendő tapasztalattal rendelkezik az ilyen típusú ellenőrzési tevékenység terén, illetve az Európai Bizottságnak joga van ahhoz – az Ügynökséget létrehozó rendelet értelmében –, hogy meghatározza az FRA feladatkeretét.

Az FRA létrehozásáról szóló rendelet 4. cikk (1) bekezdésének d) pontja értelmében az Ügynökség feladatai közé tartozik, hogy saját kezdeményezésére vagy az Európai Parlament, a Tanács vagy a Bizottság kérésére következtetéseket és véleményeket dolgozzon ki és tegyen közzé meghatározott tema-

tikus területeken az uniós intézmények és a tagállamok számára a közösségi jog végrehajtását illetően. A rendelet értelmében azonban az Ügynökség tevékenységének tematikus területeit az Európai Bizottság javaslata alapján a Tanács határozza meg a többéves keretben, az Unió prioritásaival összhangban, kellően figyelembe véve az Európai Parlament állásfoglalásaiból és a Tanács következtetéseiből eredő iránymutatásokat az alapvető jogok területén. A médiaszabályozó testületek függetlenségének ellenőrzése teljes mértékben integrálható az FRA tevékenységének tematikus területeibe. A jelenlegi többéves keretrendszer 2022-ben jár le, ekkor nyílik majd lehetőség a tevékenységi területek újradefiniálására.

A Régiók Bizottsága javaslatának indoklása szerint „szükség van egy olyan európai uniós szintű monitoringrendszer kialakítására, amely a szabályozó hatóságok működési feltételei, a rájuk vonatkozó jogszabályi környezet mellett a hatóságok tevékenységéről is nyilvánosan hozzáférhető elemzéseket készít. A vizsgálatok alapján összehasonlítható, objektív adatok állnak rendelkezésre arról, hogy a különböző tagállami szabályozások biztosítják-e a függetlenség olyan szintjét, amely a (2) bekezdésben említett médiapluralizmus, kulturális sokszínűség, fogyasztóvédelem, belső piac és tisztességes verseny érvényesüléséhez szükséges.”

Az indoklás hangsúlyozza, hogy „az ellenőrzés eredményeinek nem lesznek közvetlen jogi következményei. Az ellenőrzések eredményei azonban olyan információkkal szolgálhatnak a Bizottság számára, amelyek valószínűsíthetően feltárják a 30. cikk átültetésének hiányosságait, és így jogsértési eljárások alapjául szolgálhatnak.

Monitoringrendszer nélkül az Európai Bizottságnak az AMSZ tagállami végrehajtásának ellenőrzésekor nincs más eszköze, mint hogy összevesse a nemzeti jogszabályok szövegét az irányelv szövegével. A jogszabályok szövege alapján azonban a Bizottság csak remélni tudja, hogy a formális garanciák többé-kevésbé sikeres átültetése valóban biztosítja a pártatlan, esélyegyenlőségen alapuló döntéshozatalt. A függetlenség megvalósulását azonban végső soron csak az adott médiahatóság határozatainak és egyéb tevékenységeinek alapos elemzése alapján lehet megítélni. Ha ezt a munkát az Európai Bizottság megspórolja, az AMSZ valószínűleg nem fogja elősegíteni a pártatlan döntéshozatalt azokban az országokban, ahol a médiahatóság függetlensége veszélyben van.

1. Egységes szerkezetbe foglalva lásd: Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatók nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatókról szóló irányelv; a továbbiakban: AMSZ).
2. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatók nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatókról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról.
3. High Level Group on Media Freedom and Pluralism: *A free and pluralistic media to sustain European democracy*, 2013, Brussels, European Commission, 37, https://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/blg/blg_final_report.pdf.
4. Hans Bredow Institut: *INDIREG – Indicators for independence and efficient functioning of audiovisual media services regulatory bodies for the purpose of enforcing the rules in the AVMS Directive*, 2011, Brussels, European Commission, https://www.indireg.eu/assets/files/final_report.pdf.
5. Institut für Europäisches Medienrecht: *AVMS RA-DAR – AudioVisual Media Services – Regulatory Authorities' Independence And Efficiency Review*, 2015, Brussels: European Commission, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9860f65c-8776-11e5-b8b7-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.
6. Wolfgang SCHULZ – Peggy VALCKE – Kristina IRION: *The Independence of the Media and its Regulatory Agencies*, Bristol/Chicago, Intellect Ltd., 2013.
7. Maya CAPPELLO (ed.): *The independence of media regulatory authorities in Europe. IRIS Special*, Strasbourg, European Audiovisual Observatory, 2019, <https://rm.coe.int/the-independence-of-media-regulatory-authorities-in-europe/168097e504>.
8. NAGY Krisztina: *Frekvenciaosztogatás, Médiakutató*, 2016/3–4, 125–136.
9. 2019. évi LXIII. törvény a médiaszolgáltatókkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról.
10. Commissioner for Human Rights: *Memorandum on Freedom of Expression and Media Freedom in Hungary*, Strasbourg, 2021, 40. bek., <https://rm.coe.int/memorandum-on-freedom-of-expression-and-media-freedom-in-hungary/>

- dum-on-freedom-of-expression-and-media-freedom-in-hungary/1680a1e67e.*
11. Venice Commission: *Opinion on Media Legislation (Act CLXXXV on Media Services and on the Mass Media, Act CIV on the Freedom of the Press, and the Legislation on Taxation of Advertisement Revenues of Mass Media) of Hungary*, Strasbourg, 2015, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)015-e).
 12. AMSZ 2–3. cikk.
 13. AMSZ 30b. cikk
 14. Polyák Gábor: *Médiaszabályozás, médiapolitika. Technikai, gazdasági és társadalomtudományi összefüggések*, Budapest: Gondolat Kiadó, 2015, 117–125.
 15. K.U. Leuven ICRI, Jönköping International Business School MMTC, Central European University CMCS, Ernst & Young Consultancy Belgium: *Independent Study on Indicators for Media Pluralism in the Member States – Towards a Risk-Based Approach*, SMART 007A 2007-0002, 2009, https://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/pfr_report.pdf; a legutóbbi elemzést lásd BÁTORFY Attila – HAMMER Ferenc – GALAMBOSI Eszter: *Monitoring Media Pluralism in the Digital Era: Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018–2019. Country report: Hungary*, 2020, https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67805/hungary_results_mpm_2020_cmpf.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
 16. Lásd Reporters without Borders: Detailed Methodology, <https://rsf.org/en/detailed-methodology>.
 17. European Committee of the Regions: Opinion – Review of the Audiovisual Media Services Directive, SEDEC-VI/016, 2016, <https://webapi2016.cor.europa.eu/v1/documents/COR-2016-04093-00-00-AC-TRA-EN.docx/content>.
 18. E tanulmány szerzője a Régiók Bizottsága szakértőjeként vett részt a javaslat kidolgozásában.